

การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ *
NETWORK BUILDING, INNOVATION AREA FOR LEARNING
THE BUDDHIST WAY OF LIFE

¹เกษม แสงนนท์ Kasem Saengnont ²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

³พระครูภัทรธรรมคุณ Phrakhruphattharathamkhun

⁴พระมหาชำนาญ มหาชาโน PhramahaChamnan Mahachano

⁵ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn ⁶ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk

⁷วารี โสภคเตีย Waree Suktai

^{1,2,3,4,5,6,7}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: waree.sok@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) พัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) ศึกษาประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงสนทนากลุ่ม ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน วัด และชุมชน (กลุ่ม บวร) และนักเรียน ที่เป็นเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จำนวน 351 คน ใช้การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อยืนยันข้อมูล มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จำนวน 13 รูป/คน ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจด้านนวัตกรรมวิถีพุทธ การอบรมด้านนวัตกรรม การเสริมสร้างศักยภาพด้านนวัตกรรม และการส่งเสริมการลงทุนด้านนวัตกรรม 2) รูปแบบการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มี 4 มิติ คือ (1) จัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต (2) มิติเครือข่ายการทำงาน (3) มิติกลุ่มเป้าหมายสร้างเครือข่ายการทำงานร่วม และ (4) สร้างเครือข่ายพุทธนวัตกรรม โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน เรียนรู้ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ เครือข่ายด้านสังคม เครือข่ายด้านใจ เครือข่ายด้านสติปัญญา และเครือข่ายด้านร่างกาย 3) ประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มี 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการดำเนินการสร้างเครือข่าย ระยะดำเนินการ และระยะหลังดำเนินการ

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่าย, พื้นที่นวัตกรรม, การเรียนรู้วิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Analyze the network building of the Buddhist learning innovation areas. 2) Develop a model for network building of the Buddhist learning innovation areas. 3) Study and evaluate the results of network building of the Buddhist learning innovation areas. It was qualitative research by studying documents, and group discussion interviews with administrators, teachers, parents, students, temples and communities, and students who were in a network of Buddhist learning innovation areas, 351 people, using small group discussions to confirm the data. There were 13 key informant administrators, faculty, staff, and students in the Faculty of Education and those involved in network building of the Buddhist learning innovation areas. The researcher analyzed the data by focusing on the analysis obtained from summarizing the content, analyzing and synthesizing the data and then writing a descriptive narrative. The results of the research found that: 1) network building of the Buddhist learning innovation areas, including creating inspiration for innovation in the Buddhist way, innovation training, strengthening innovation potential, and promoting investment in innovation. 2) The model for network building of the Buddhist learning innovation areas had 4 dimensions: (1) organizing basic life activities, (2) the working network dimension, (3) the target group dimension creating a collaborative working network, and (4) creating a network of Buddhist innovations. This research emphasized on integration according to the three principles of morality, concentration, and wisdom as a base. Learning through activities to develop students in 4 areas, including social networks, mental network, intellectual network, and the physical network. 3) Evaluate the results of creating a network of Buddhist learning innovation areas. There were 3 phases: the phase before network creation, the implementation phase, and the period after operation.

Keywords: Network Building, Innovation Area, Buddhist Learning

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนให้บุคคลได้เรียนรู้ เข้าใจโลก และชีวิตตามความเป็นจริง เพื่อให้บุคคลเกิดการประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง การเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในชีวิตของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของการศึกษา การฝึกฝน ค้นคว้า การทำความเข้าใจหลักธรรม และแม้กระทั่งการทำความเข้าใจตนเอง หากการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความสุข ย่อมเอื้ออำนวยให้ผู้เรียน นักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลเกิดการพัฒนา หรือก้าวหน้าในวิชาความรู้ หรือศาสตร์ที่กำลังเรียนรู้หรือศึกษาอยู่อย่างต่อเนื่อง เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาอย่างแท้จริงเพราะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของมนุษย์ และมีหลักการสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาและช่วยส่งเสริมมนุษย์ทุกคนไปสู่ความสมบูรณ์แบบในชาติโดยอาศัยการฝึกหัดหรือศึกษาเรียนรู้เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งการเรียนรู้ฝึกฝน ฝึกหัด

เพื่อพัฒนาตนทั้งหมดนี้ก็คือการศึกษา (สมเจตน์ ผิวทองงาม, 2566) ทั้งนี้ ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันเริ่มให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้เชิงพุทธหรือตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาปัจจุบันซึ่งการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่เน้นทั้งความรู้และคุณธรรมแก่ผู้เรียนและที่สำคัญส่งเสริมความสุขแก่ผู้เรียนในขณะที่กำลังเรียนรู้ การศึกษาคือรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ อันจะส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น กลไกในการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยการทดลองจัดการศึกษาที่มีอิสระในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีความคล่องตัว อันส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ และเพื่อให้มีการคิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมด้านการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งอื่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนเพื่อให้การสร้างและพัฒนากิจการศึกษาร่วมกันของทุกภาคส่วนนำไปสู่การยกระดับการจัดการศึกษาของประเทศอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพต่อไป (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

แนวทางการกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการศึกษาขึ้นสำหรับทดลองการบริหารจัดการศึกษา โดยการกำหนดระยะเวลาการทดลองที่ชัดเจนเพื่อนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง การออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมไปยังพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามด้วยหลักพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเป็นสถานที่เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน นักศึกษา ประชาชนเพื่อส่งเสริมคนไทยให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมเกี่ยวกับวิถีพุทธ เช่น ผู้สูงอายุ มีการดูแล ส่งเสริมสุขภาวะที่มาปฏิบัติธรรม มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และสถานตรวจสุขภาพ ตลอดจนการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ มีความเท่าทันโลก มีทักษะในการประกอบอาชีพตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน และให้รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมกันพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง จึงได้จัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อเป็นการนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องให้เกิดการ

พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน และวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษาอื่น (พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2562)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล ทั้งนี้เพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป เพื่อการขยายผลและยกระดับคุณภาพทางการศึกษาไปสู่สังคมแห่งสุขภาวะองค์กรร่วมเชิงพุทธ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล
3. เพื่อศึกษาประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐาน แนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล การลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงสนทนากลุ่ม และการประชุมย่อย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน วัด และชุมชน และนักเรียนที่เป็นเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล จำนวน 351 คน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนเชียงรากน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 78 คน 2) โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์ จังหวัดวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 63 คน 3) โรงเรียนสามโก้วิทยาเขต จังหวัดอ่างทอง จำนวน 47 คน 4) โรงเรียนกุศลศึกษาวัดชัยพฤกษ์มาลา กรุงเทพมหานคร จำนวน 23 คน 5) โรงเรียนพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จำนวน 121 คน และ 6) โรงเรียนวัดพิรุณศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 19 คน จากนั้นนำข้อมูลมาเรียบเรียงสรุปสาระสำคัญแนวทางการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล ใช้การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อยืนยันข้อมูล มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล จำนวน 13 รูป/คน ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล

การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างนวัตกรรมโดยนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชน เกิดความสามารถในการไต่ระดับพัฒนาการทางนวัตกรรม และเกิดการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (Innovation Network) เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสามารถด้านนวัตกรรม มีแนวทางการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล ดังนี้

- 1.1 การสร้างแรงบันดาลใจด้านนวัตกรรมวิถีพุทธ เป็นการเผยแพร่ความรู้เบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อิทธิพล เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจและมีความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรม เช่น

นวัตกรรมวิถีพุทธคืออะไร รวมถึงการถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมจากปราชญ์ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการสร้างอาชีพ

1.2 การอบรมด้านนวัตกรรม เป็นการอบรมให้ความรู้เชิงลึกในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพุทธเกษตร การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า โดยจัดร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งสถาบันการศึกษา และหน่วยงานในชุมชน เช่น การออกแบบสินค้านวัตกรรม การตลาดนวัตกรรม

1.3 การเสริมสร้างศักยภาพด้านนวัตกรรม เป็นการให้บริการที่ปรึกษาด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการนวัตกรรมให้สามารถแข่งขันได้ในตลาด

1.4 การส่งเสริมการลงทุนด้านนวัตกรรม เป็นการส่งเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการนวัตกรรมให้สามารถขยายการลงทุนและขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างๆ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 มิติสำคัญ ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต เครือข่ายจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย หรือวัฒนธรรมของ “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” บนพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันในสังคม ได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา หรือการใช้ปัญญาเป็นฐานในการดำรงชีวิต สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องสอดคล้องคุณธรรมจริยธรรม ฝึกอบรมผู้เรียนให้รู้จักวางแผนชีวิตอยู่บนพื้นฐานตามกรอบของ ศิล สมาธิ ปัญญา

2.2 มิติเครือข่ายการทำงาน เครือข่ายการทำงานที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างยั่งยืนจะมีการพัฒนาเครือข่ายการทำงานเพื่อเข้ามาร่วมส่งเสริมศักยภาพการทำงานเชิงประเด็นและระดับพื้นที่การทำงานร่วมกันจนเกิดเป็นเครือข่ายการทำงาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายและประสิทธิภาพการทำงานและยังเป็นการยกระดับศักยภาพการทำงาน ทั้งมิติการสนับสนุน งบประมาณ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาองค์ความรู้บุคลากร ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และหน่วยงานภาคเอกชน เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญ ที่จะสนับสนุนให้เครือข่ายการทำงาน สามารถผลักดันประเด็นการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ และการยึดมั่นแนวทางหรือหลักการจิตอาสาร่วมกิจกรรมและขยายเครือข่ายการทำงานจะเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญที่ช่วยให้เครือข่ายกิจกรรมยังคงประสานความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่นๆ ได้ และยังสามารถทำงานร่วมกันได้

2.3 มิติกลุ่มเป้าหมายสร้างเครือข่ายการทำงานร่วม โดยดำเนินการกิจกรรมวิถีพุทธทั้งสามกิจกรรมคือ 1) กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง 2) กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ 3) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ ซึ่งดำเนินกิจกรรมและพัฒนาให้เป็นขบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน คำนึงถึงหลักการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขเสมอการดำเนินกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพของขบวนการจึงถูกสะท้อน กรอบแนวคิดสำคัญ มิติเป้าหมายการเพื่อดำเนินการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

2.4 สร้างเครือข่ายพุทธนวัตกรรม โดยการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนา ผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครือข่ายพุทธนวัตกรรม สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้จากกิจกรรมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ 1) เครือข่ายด้านสังคม ได้ฝึกฝนมารยาทไทย การอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติตนต่อผู้อื่น การเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ กล่าวขอบคุณ และกล่าวคำว่าขอโทษ การกราบผู้ใหญ่อ

การแบ่งปันและ ความอดทนต่างๆ 2) เครือข่ายด้านใจ การฝึกฝนจิตใจ ให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยการสมาธิ แผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายตลอดถึงเจ้ากรรมนายเวร ปฏิบัติ เริ่มฝึกจิตใจด้วยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ฝึกความสงบ ตูลมหายใจเข้า ลมหายใจออก สอนให้กตัญญูทักเตือนผู้มีพระคุณ เช่น พ่อ แม่ครู บิดา ฝึกความเมตตา ฝึกให้เห็นความงามของธรรมชาติ ฝึกการอยู่ร่วมกันคือการปฏิบัติธรรมร่วมกัน 3) เครือข่ายด้านสติปัญญา สอนให้รู้จักพิจารณาว่า อะไรคือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อสังคมได้ เช่น ฝึกให้เด็กทานข้าวร่วมกันอาจจะจะเป็นข้าวกล้อง สอนให้เด็กเรียนรู้การบันการใช้ชีวิตแต่ละวัน ฝึกสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ สรุปลวิเคราะห์แต่ละช่วงกิจกรรมที่เกิดขึ้น เด็กได้มีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหน ซึ่งจะ让孩子เข้ามามีกิจกรรมเหล่านี้ใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือการพัฒนาในด้านสติปัญญา 4) เครือข่ายด้านร่างกาย พัฒนากล้ามเนื้อด้วยกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น กิจกรรมการทำเกษตร การรักษาสัตว์แวดล้อมผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทสังคม ศาสนาวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็กมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ดีและการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

3. ผลการศึกษาประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

การประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มี 3 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะก่อนการดำเนินสร้างเครือข่าย เพื่อดูว่ามีความเหมาะสม หรือความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย หมายถึงการจัดการให้คนมานั่งสนทนาเรื่องการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ “รวมกัน” เพื่อพูดคุย สนทนาแลกเปลี่ยน ในระยะดำเนินการสร้างเครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องด้วยกัน

3.2 ระยะดำเนินการ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการ ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็น เครือข่าย มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ประสพกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

3.3 ระยะหลังดำเนินการ เพื่อดูผลสำเร็จ และผลกระทบจากการดำเนินการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ อาจจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์และผลกระทบต่อเครือข่ายระยะยาวด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างนวัตกรรมโดยนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชน เกิดความสามารถในการไต่ระดับพัฒนาการทางนวัตกรรม และเกิดการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (Innovation Network) เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน มีการจัดกิจกรรมต่างๆ สร้างความสามารถด้านนวัตกรรม มีแนวทางการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังนี้ 1) การสร้างแรงบันดาลใจด้านนวัตกรรมวิถีพุทธ 2) การอบรมด้านนวัตกรรม 3) การเสริมสร้างศักยภาพด้านนวัตกรรม และ 4) การส่งเสริมการลงทุนด้านนวัตกรรม ทั้งนี้เป็นการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการสนับสนุนการพัฒนาวิถีชีวิตและความรู้ และยังเป็น

การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์ ซึ่งผลการวิจัยมีสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของวันเพ็ง ระวิพันธ์ และคณะ (2562) ที่ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และจัดกิจกรรมบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อกระตุ้นผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในการผลิตผลงาน ตลอดจนสร้างชิ้นงานที่จับต้องได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิเชียร สิริภทโท (ประทุมมิตร) และคณะ (2564) ที่ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมด้านการบริหารงานวิชาการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยี สื่อ ICT และนวัตกรรมทางการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนการเรียนรู้โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน การจัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้เรียนที่เน้นหลักสมรรถนะ ซึ่งเน้นทั้งความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attribute) ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริกาญจน์ ธนวุฒิปิพนิต และคณะ (2566) ที่ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวใหม่ตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) ระดับมัธยมศึกษา เชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพการศึกษา ได้องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวใหม่ตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) ระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย (1) หลักสูตรภาษาอังกฤษ (2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (3) การวัดและประเมินผล (4) สื่อนวัตกรรม/สารสนเทศ (5) การจัดแหล่งเรียนรู้ (6) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบของระบบการบริหารจัดการความรู้ K-POLC ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การให้ความรู้ (Knowledge) การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) การควบคุม (Controlling) 3) องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ โครงการพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) ในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 4 มิติ คือ 1) จัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 2) มิติเครือข่ายการทำงาน 3) มิติกลุ่มเป้าหมายสร้างเครือข่ายการทำงานร่วม 4) สร้างเครือข่ายพุทธนวัตกรรม โดยให้นำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ (1) เครือข่ายด้านสังคม ฝึกฝนการอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติตนต่อผู้อื่น (2) เครือข่ายด้านใจ การฝึกฝนจิตใจให้มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน (3) เครือข่ายด้านสติปัญญา สอนให้รู้จักพิจารณาว่า อะไรคือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์ต่อสังคม (4) เครือข่ายด้านร่างกาย พัฒนากล้ามเนื้อด้วยกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ทั้งนี้เป็นเพราะการสร้างเครือข่ายในลักษณะนี้สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและร่วมสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตทางสติปัญญา และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของสมชาย บุญสุน (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสมและมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิต

จริงจากการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นในชีวิตประจำวัน โดยรูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียน วิถีพุทธคือการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชนอย่างเป็นกัลยาณมิตรโดยมีไตรสิกขาเป็นกระบวนการผ่านบ้าน วัด โรงเรียน และนำมาบูรณาการเพื่อนำไปสู่การที่เด็กเป็นคนดี เป็นคนเก่งและมีความสุข โดยที่การจัดการเรียนการสอนนั้นต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรกัน

3. ผลการประเมินผลการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มี 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนการดำเนินสร้างเครือข่าย 2) ระยะดำเนินการ 3) ระยะหลังดำเนินการ ทั้งนี้เป็นเพราะ การประเมินมีส่วนที่จะช่วยให้การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธประสบความสำเร็จ และช่วยให้เกิดการพัฒนาไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับศิริชัย กาญจนวาสี (2550) ที่กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแล้วเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ หรือแผนที่ได้วางไว้ หรือเป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้ผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วตัดสินผลการดำเนินโครงการ ซึ่งจะต้องมีการประเมินทั้งหมด 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อดูว่าโครงการมีความเหมาะสม หรือความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด 2) ระยะดำเนินโครงการ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการ และ 3) ระยะหลังดำเนินโครงการ เพื่อดูผลสำเร็จและผลกระทบจากการดำเนินโครงการ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือการสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) จัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 2) มิติเครือข่ายการทำงาน 3) มิติกลุ่มเป้าหมายสร้างเครือข่ายการทำงานร่วม และ 4) สร้างเครือข่ายพุทธนวัตกรรมการศึกษา โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมี ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” พัฒนาผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ (1) เครือข่ายด้านสังคม (2) เครือข่ายด้านใจ (3) เครือข่ายด้านสติปัญญา (4) เครือข่ายด้านร่างกาย สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำองค์ความรู้การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากศูนย์กลางการเรียนรู้ คณะครุศาสตร์ ไปสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนต่างๆ ในบริเวณจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเกิดเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาต่อยอดชุดกิจกรรมองค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธแบบมีส่วนร่วม แบบพหุภาคี

2.2 ควรศึกษาเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธไปสู่โรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า 102 (30 เม.ย. 2562).

พระวิเชียร สิริโกวิท (ประทุมมิตร) และคณะ. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการบริหารโรงเรียนการกุศลของ วัดในพระพุทธศาสนา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 8(3). 216-224.

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2562). **พ.ร.บ. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2562**. แหล่งที่มา <https://www.edusandbox.com/sandboxlaw/> สืบค้นเมื่อ 1 ก.พ. 2564.

วันเพ็ญ ระวิพันธ์ และคณะ. (2562). แนวทางการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 6(1). 116-128.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สมเจตน์ ผิวทองงาม. (2566). การเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา : ทฤษฎี และการนำไปประยุกต์ใช้. **วารสาร สมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย**. 5(4). 249-266.

สมชาย บุญสุน. (2561). **การจัดการศึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาในโรงเรียนวิถีพุทธ**. คุษภินิพนธ์พุทธศาสตร คุษภินิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำนอกกรอบพัฒนาสมรรถนะเด็ก**. แหล่งที่มา <https://www.sobkroo.com/articledetail.asp?id=1035>. สืบค้นเมื่อ 25 ต.ค. 2565.

สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแนวใหม่ตาม กรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป (CEFR) ระดับมัธยมศึกษา เชื่อมโยงกับการ ประกันคุณภาพการศึกษา. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 10(3). 351-362.